

Lépcsők

Három lépcsőben veszi át Fischer Ádám a Rádiózenekar irányítását – szól a hír, s az ilyesmitől a kibicnek óhatatlanul baljós érzései támadnak. Már Vásáry Tamás lemondásának valódi okait sem lehetett kívülről száz százalékgig megérteni – ami azonban azóta történt és történik, a kaotikus gomolygás képzetét kelti a szemlélőben. A szemlélő persze korántsem lehet közömbös a zenekar sorsa iránt: akárhogy is vesszük, a Rádiózenekar egyike az ország négy-öt, nemzetközi viszonylatban is versenyképes szimfonikus zenekarának, gazdag múltja és különleges státusa pedig az új európai keretek között is biztató jövőre predesztinálná.

A helyzetet bonyolítja, hogy a sokszereplős előadás minden résztvevője rangosnak számít a maga területén, különös tekintettel a főzeneigazgató-karmesterekre: Vásáry és Fischer nemzetközi, illetve Kovács László országos presztízse aligha vonható kétségbe. Nyilván mindannyiuknak megvannak a maguk méltányolható szempontjai, amikor igazuk mellett érvelnek, s ezeket nem árt külön-külön is megvizsgálni. Alapjában véve azonban alighanem csupán elszenvedői, s nem annyira alakítói e válságos szituációnak. Mielőtt tehát a részletekbe mennénk, ajánlatos a körülményeket szemügyre venni.

Magyarországon a rendszerváltozás a szimfonikus zenekari életet is kiszolgáltatotta a piaci anomáliáknak. Mindjárt helyesbítenem is kell: pontosabb volna kvázipiaci viszonyokat emlegetnem, hiszen nem annyira értékek és teljesítmények, mint lobbyk és befolyásbeli képességek versenyeznek egymással. A zenekarok fölül eltűnt a védőbúra, amely egyenletesen nyomott színvonalon ugyan, de biztosította a szakmai munka lehetőségeit és a muzsikuskok egzisztenciáját. A kilencvenes évek vadkapitalizmusa érthetően a zenész társadalomban is fölkelte a szakmai szolidaritás vágyát, ez azonban meglátásom szerint – s valószínűleg törvényszerűen – átmeneti érzésnek bizonyult. Hogy a szimfonikus zenekarok aligha lesznek többé a béke és a művészi alkotómunka szigetei, azt a többi zenekarhoz képest fe-

lülfinanszírozott Fesztiválzenekar agresszív megjelenése jelezte. Erre még lehetett azt mondani: magánzenekarról van szó, amihez a költségvetési szférának semmi köze (persze azért rengeteg köze van); az egyenlőtlen – a teljesítményorientáltsághoz nem köthető – finanszírozási gyakorlat azonban a közsférában is hamar mindennapos gyakorlattá vált.

Azt a tényt, hogy egy ilyesfajta lobbyversenynek (vagyis hogy kinek vannak jobb állami, minisztériumi, önkormányzati stb. összeköttetései a pénzszerzéshez)

zenekarvezetőként menedzselni a gondjaira bízott együttest, ha a szervezeti keretek nem professzionálisak. A közrádió – mint megrendelő – nyilvánvalóan nyugodtabb, ha a művészeti együtteseit a Bartók Rádió hierarchijába illeszti be; ez azonban nem feltétlenül a szimfonikusok érdekeit szolgálja. Nincs olyan anyagi helyzetben maga a Magyar Rádió sem, hogy megengedhetné magának: olyan presztízsz-együtteseket tartson fenn, amelyekhez voltaképpen nem fűzi érdekközösség. (Ezért vetődhet fel egyáltalán a bérfelesztés kérdése: a muzsikust a műsorkészítő rádiósokhoz mérik, nem pedig más muzsikusokhoz.)

Vásáry lemondása – ha mégoly finom közérdekű egzisztenciális zsarolás volt is a célja – megítélésem szerint értelmetlennek bizonyult. (Annál is inkább, mert a koncertműsort tekintve a Rádiózenekart egyelőre továbbra is az ő neve fémjelzi, s nem a másik sztár Fischeré vagy a háttérember Kovácsé.) Fischer óvatossága pedig – hogy a zenekart három lépcsőben, 2006-ig venné át; noha erről hivatalos papír még nem létezik – azt mutatja: a Rádiózenekar helyzetében rövidtávon nem remél változást. 2005-ben feltehetőleg új elnöke lesz a közrádiónak, 2006-ban talán új kormánya az országnak. Nemcsak a konstelláció lehet eredendően más, de a szereposztás is. Könnyen belátható: két ilyen zaklatott esztendő három úr szolgáljaként aligha lehet képes maradéktalanul átvészelni a nagy múltú Rádiózenekar. Nincs kétségem afelől, hogy rádiós szolgálataikat, koncertjeiket magas színvonalon teljesíteni

Rádiózenekar, 2004 – Geiger György fotója

hosszabb távon a Rádiózenekar csak vesztese lehet, a rendszer magában kódolja. Végezhet bármilyen kiemelkedő munkát, lóghat a közönség még a csillárokon is – a Rádiózenekar akkor is a totális finanszírozási válságban leledző közmédia meghosszabbított karja. Vásáry szavaiból is kitűnik: nem a szakmai, hanem a lobbytevékenységében érzékelt kudarcot. Hiába szerzett százmilliókat, ha azok eltérültek útközben; hasztalan próbálta profi

fogják – bár törvényszerűen lesznek olyan zenekari tagok, akik a méltóbb fizetés reményében engednek majd vetélytárs együttesek csábításának. A többlépcsős megoldásnak ez is a hátránya: hogy többen lemaradozhatnak a lépcsőfordulóban.

A legégetőbb kérdés azonban az: lesz-e lelke a zenekarnak? Bekövetkezik-e olyan reneszánsz, mint Vásáry érkezését követően?

Csontos János